

Heimo Karppinen

Laura Tiainen

Heimo Karppinen ja Laura Tiainen

”Semmonen niinkun metsäkansa” – suurten ikäluokkien perijät tulevaisuuden metsänomistajina

Karppinen, H. & Tiainen, L. 2010. ”Semmonen niinkun metsäkansa” – suurten ikäluokkien perijät tulevaisuuden metsänomistajina. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2010: 19–38.

Suuret ikäluokat, vuosina 1945–1950 syntyneet, omistavat viidenneksen Suomen yksityismetsistä. Huomattava metsäomaisuus siirtynee uudelle kaupunkilaissukupolvelle vuosien 2015–25 tienoilla. Tutkimuksessa tarkastellaan tulevan metsänomistajapolven arvoja ja tavoitteita, kiinnostusta metsätaloutta kohtaan, tietämystä metsäasioista ja metsien käsittelyyn liittyviä asenteita sekä neuvonnan ja metsäpalvelujen tarvetta. Metsänomistajakunnan muutosta tarkastellaan tutkimalla suurten ikäluokkien perillisiä. Tutkimuksessa sovelletaan Schwartzin teorian mukaista lyhyttä arvomittaria. Tutkimusaineisto kerättiin touko–elokuussa 2007 teemahaastatteluin (22 kpl) Lounais- ja Kaakkois-Suomen metsäkeskusten alueilta.

Tulevat metsänomistajat muistuttivat arvoiltaan muuta väestöä. Ainoastaan universalismi (mm. ympäristöarvot) oli merkitykseltään vähäisempi tulevien metsänomistajien keskuudessa. Metsänomistajat voitiin ryhmitellä viiteen tavoiteryhmään, jotka muistuttavat nykyisten metsänomistajien keskuudessa havaittuja ryhmiä. Tavoitteiden voidaan siten olettaa pysyvän paljolti samankaltaisina, vaikka esimerkiksi hiilensidontaan tai bioenergiaan liittyvät näkökohdat voivat korostua. Suurimmat muutokset liittyvät todennäköisesti erilaisten tavoitteiden tärkeyteen: puuntuotannon ulkopuolisten tavoitteiden merkitys korostuu, mikä saattaa heikentää yksityismetsien puun tarjontaa.

Metsäpolitiikan kannalta on tärkeää, että tulevat metsänomistajat luottavat metsäammattilaisten asiantuntemukseen. Kasvava ”virkistäytyjien” ja ennen kaikkea ”tietämättömien” joukko on kuitenkin ensin tavoitettava. Uudet metsänomistajat kaipasivat henkilökohtaista neuvontaa, ja pitivät myös internetpalveluja hyvänä tietolähteenä.

Asiasanat: arvot, metsäneuvonta, metsäpalvelut, tavoitteet, tulevaisuuden metsänomistajat, uudet metsänomistajat, yksityismetsänomistus

Yhteystiedot: *Karppinen*: Metsätieteiden laitos, PL 27, 00014 Helsingin yliopisto;

Tiainen: Paperinkeräys Oy, PL 143, 00181 Helsinki

Sähköposti heimo.karppinen@helsinki.fi; laura.tiainen@paperinkerays.fi

Hyväksytty 12.2.2010

Saatavissa <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff10/ff101019.pdf>

I Johdanto

Yksityismetsät kattavat yli 60 prosenttia maamme metsäalasta. Kolme neljäsosaa alasta on perheiden omistuksessa ja neljäsosa perikunta- tai yhtymäomistuksessa (Karppinen ym. 2002). Yksityismetsänomistajien puun tarjonta on avainasemassa metsäteollisuuden puuhuollon turvaamisessa. Teollisuuden käyttämästä kotimaisesta raakapuusta yksityismetsien osuus on lähes 90 prosenttia. Venäjän puuntuonnin mahdollisesti pysyvästi supistuessa tuontimaksujen vuoksi yksityismetsien rooli puuhuollon turvaajana korostuu entisestään.

Yksityismetsillä on tärkeä merkitys sosiaalisesti kestävänsä metsätalouden harjoittamisessa ja maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämisessä. Yksityismetsät tuovat tuloa vielä pääosin maaseudulla asuville omistajilleen (Hänninen ym. 2007) ja luovat työtilaisuuksia paikallisille metsäpalveluyrittäjille. Kansalaisten virkistyspalvelujen tuottajana ja metsien monimuotoisuuden turvaamisessa yksityismetsien merkitys on niin ikään suuri. Yksityismetsien merkitys on huomattava myös hiilen sidonnassa sekä tulevaisuudessa erityisesti bioenergian lähteenä.

Yksityismetsänomistusrakenteen, metsänomistajien tavoitteiden ja käyttäytymisen muutos on ollut seurannan kohteena jo kolmekymmentä vuotta (Järveläinen 1978, Ovaskainen ja Kuuluvainen 1994, Karppinen ym. 2002, Hänninen ja Karppinen 2010). Metsät vaihtavat omistajaa valtaosin perintönä tai sukulaiskaupoilla ja vain noin kymmenesosa metsätiloista hankitaan vapailta markkinoilta (Karppinen ym. 2002). Tämän vuoksi rakennemuutoksen pääasiallinen suunta on selvästi nähtävissä (ks. Karppinen ja Ahlberg 2008).

Omistusrakenteen muutoksen ja siihen kytkeytyvän tavoitteiden moniarvoistumisen vaikutukset puuntarjontaan ja metsänhoitotoimiin ovat toistaiseksi olleet melko vähäisiä (Kuuluvainen ym. 1996, Karppinen ym. 2002, Ovaskainen ym. 2006, Hänninen ja Karppinen 2010). Uusimmissa tutkimuksissa (Favada ym. 2009) on tosin todettu puun tarjonnan eriytyvän entistä enemmän tavoitteiden mukaisesti. Mikäli esimerkiksi vähemmän hakkaava kolmasosa metsänomistajista (epätietoiset ja virkistyskäyttäjät) myisi puuta saman verran kuin pääosa metsänomistajista, tulisi markkinoille vuosittain viitisen miljoonaa kuutiometriä lisää puuta.

On ilmeistä, että metsänomistuksen rakenteen muutos jatkuu varsin samankaltaisena vielä jonkin aikaa ja huomattavampi muutos tapahtuu vasta suurten ikäluokkien (1945–50 syntyneet) luopuessa metsänomistuksestaan vuosien 2015–25 tienoilla. Suurten ikäluokkien omistuksessa on tällä hetkellä lähes viidesosa yksityismetsistä (Hänninen ja Ripatti 2007), joten huomattava metsäomaisuus on siirtymässä uudelle sukupolvelle. Omaisuuden siirto ei kuitenkaan tapahdu välttämättä suoraviivaisesti. Metsäomaisuus saattaa hypätä yhden sukupolven yli, varsinkin jos perijä on jo iäkäs. Tällöin suurten ikäluokkien perijät saattaisivatkin olla jo toisen polven syntyperäisiä kaupunkilaisia. Metsäomaisuuden ”uusjako” voi myös ajoittua ajateltua pidemmälle ajanjaksolle ja tapahtua tasaisemmin, koska ihmisten elinajanodote on pidentynyt ja suuret ikäluokat ovat jo pienentyneet kuolleisuuden vuoksi (Karppinen ja Ahlberg 2008).

Uudet metsänomistajat ovat todennäköisimmin kaupunkilaisia ja korkeammin koulutettuja sekä varakkaampia kuin nykyiset omistajat. Tällä hetkellä vielä yli 90 prosenttia metsänomistajista on syntynyt maaseudulla (Hetemäki ym. 2006). Tulevat metsänomistajat ovat myös taloudellisesti aiempaa vähemmän riippuvaisia metsätuloista. On myös luultavaa, että uusi metsänomistajapolvi tekee itse entistä harvemmin metsänhoitotöitä tai hankintahakuita (Koho ym. 2004).

Tulevaisuuden metsänomistajia ei ole aikaisemmin juuri tutkittu. Mäkijärvi (2009) haastatteli lukiolaisia ja ammatillisessa luonnonvarainstituutissa opiskelevia 16–25-vuotiaita nuoria, joista osa tuli metsää omistavista perheistä. Yleisesti ottaen nuoret suhtautuivat positiivisesti metsiin ja henkisten arvojen lisäksi metsää pidettiin myös tulonlähteenä. Viime mainittu näkökulma korostui metsätilalla asuvien keskuudessa.

Nuorten metsäsuhdetta voi kuvata globaaliksi. Mäkijärvi (2009) jakoi nuoret neljään ryhmään. *Globaalit ajattelijat* katsoivat kuuluvansa maailmanlaajuiseen ekosysteemiin ja halusivat jättää metsät rauhaan. *Metsänomistajat* halusivat itse ”puuhata” metsissä niitä hoitaen. Globaali näkökulma korostui myös tässä ryhmässä. *Tilalta koulun jälkeen lähtevät* nuoret halusivat kuulua sukupolvien ketjuun ja tehdä itse töitä metsissä. He korostivat myös puunmyyntitulojen merkitystä ja toisaalta globaalia näkökulmaa.

Tilalla asuville ja sinne jääville nuorille metsä oli sekä työpaikka että elinkeino.

Uusia, tilansa enintään viisi vuotta omistaneita metsänomistajia on verrattu muihin metsänomistajiin. Suomessa Hänninen ja Ripatti (2007) totesivat uusien metsänomistajien eroavan sosioekonomiselta asemaltaan muista metsänomistajista. Uusista omistajista lähes puolet oli palkansaajia, kun koko metsänomistajakunnassa tällä hetkellä palkansaajia on noin kolmannes. Uudet metsänomistajat olivat paremmin koulutettuja ja harvemmin maatalousyrittäjiä kuin kauemmin tilansa omistaneet. Uusienkin metsänomistajien keski-ikä oli varsin korkea, 49 vuotta, ja joka viides oli eläkkeellä. Eläkeläisten osuus metsänomistajakunnassa on tällä hetkellä n. 40 prosenttia (Karppinen ym. 2002, Ripatti 2006). Uusista metsänomistajista neljä viidestä eli miltei yhtä moni kuin nykyomistajistakin oli syntynyt ja elänyt lapsuutensa maaseudulla (Hänninen ja Ripatti 2007). Rämö ja Toivonen (2009) tarkastelivat tilaansa enintään yhdeksän vuotta omistaneita metsänomistajia. Metsänomistajien sosioekonomista asemaa koskevat tulokset olivat samankaltaisia kuin Hännisellä ja Ripatilla (2007).

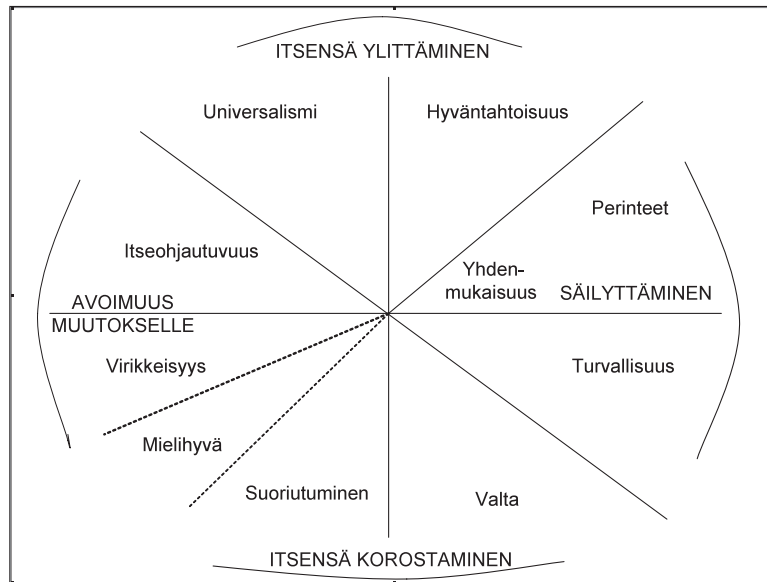
Yhdysvalloissa on tutkittu vasta tilansa haltuun saaneita metsänomistajia. Uudet metsänomistajat perustelivat metsänomistustaan usein elämäntapaan ja asuinympäristöön liittyvillä tavoitteilla, eivät niinkään taloudellisilla näkökohdilla (Kendra ja Hull 2005, ks. myös Donnay ym. 2005). On tosin huomattava, että Yhdysvalloissa puuntuotanto ei yleensä ole ensisijainen tavoite metsänomistajille (esim. Butler ja Leatherberry 2004, Butler 2008). Myös Newman ym. (1996) totesivat uusien metsänomistajien arvostavan vanhoja enemmän virkistyskäyttöä, vaikka tavoitteet muuten olivatkin samantyyppisiä. Vasta tilansa hankkineet metsänomistajat olivat varakkaampia, paremmin koulutettuja ja olivat myös varsin hyvin selvillä maanomistukseensa liittyvistä taloudellisista mahdollisuuksista. Tilat oli hankittu vapailta markkinoilta: varakas ja koulutettu väestönosa sijoittaa rahaa maaomaisuuteen ja hankkii itselleen vapaa-ajan viettopaikan. Uudet metsänomistajat olivat varsin iäkkäitä: yli 60 prosenttia oli täyttänyt 55 vuotta (Newman ym. 1996). Rickenbachin ym. (2005) mukaan uudet metsänomistajat suosivat ympäristön kannalta kevyempiä metsien käsittelytapoja, eivätkä luottaneet

perinteiseen metsäneuvontaan. On huomattava, että tutkimuksessa tarkasteltiin uudentyyppisten, ympäristösuuntautuneiden yhdistysten jäseniä.

Metsänomistajakunnan muutosta on ennakoitu myös skenaarioiden avulla (esim. Harstela ym. 2001, Rummukainen ym. 2003). Metsäalan tulevaisuusfoorumin yhteydessä selvitettiin metsäalan sosiaalista kestävyttä ja sen kehitystä tulevaisuudessa (Rantala ym. 2006). Tulevaisuustaulukon avulla tarkasteltiin metsätalouden sosiaalisen kestävyuden kannalta myönteisiä ja kielteisiä kehityskulkuja eri kansalaisryhmien, myös metsänomistajien näkökulmasta. Esimerkkinä mahdollisesta metsätalouden kannalta myönteisestä kehityskulusta voi mainita ikääntyvän, mutta hyväkuntoisen, maaseudulla osa-aikaisesti asuvan, eläkeläismetsänomistajakunnan kiinnostuksen lisääntymisen metsänhoitotöiden tekemiseen.

Metsänomistajakunnan rakennepiirteiden, tulo- ja varallisuustason, tavoitteiden ja käyttäytymisen seuranta ja ennakointi ovat tuloksellisen metsäpolitiikan suunnittelun ja toimeenpanon keskeisiä edellytyksiä. Metsänomistajakunnan muutos asettaa haasteita neuvontaa ja palveluja tarjoaville julkisille organisaatioille, metsänhoitoyhdistyksille ja markkinoilla toimiville palveluyrittäjille. Toimintamallit ja -tavat sekä organisaatiot muuttuvat hitaasti, joten oleellista on havaita muutoksen suunta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Metsäpolitiikan valmistelun, metsänomistajien palveluorganisaatioiden ja -yritysten toiminnan kehittämisen näkökulmasta on erityisen kiinnostavaa tietää, mitä tapahtuu kymmenen tai viidentoista vuoden kuluttua. Millaiset ovat tuolloin metsät perivien, enenevässä määrin syntyperäisten kaupunkilaisten tavoitteet ja asenteet?

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan *tulevan metsänomistajasukupolven arvoja ja metsänomistuksen tavoitteita, kiinnostusta metsätaloutta kohtaan, tietämystä metsäasioista, metsien käsittelyyn liittyviä asenteita sekä neuvonnan ja metsäpalvelujen tarvetta*. Miten metsänomistajien arvot, tavoitteet ja palvelutarpeet muuttuvat tulevaisuudessa ja mitä vaikutuksia muutoksilla on metsänomistajien käyttäytymiseen? Metsänomistajakunnan muutosta tarkastellaan tutkimalla nykyisten metsänomistajien lapsia. Kohderyhmäksi on valittu suurten ikäluokkien, vuonna 1945–50 syntyneiden metsänomistajien perilliset.

Kuva 1. Arvojen rakenne Schwartzin mallissa. Lähteet: Schwartz 1992, Helkama 1999.

Tutkimuksessa sovelletaan – tietääksemme ensimmäistä kertaa metsänomistajatutkimuksissa – Schwartzin (1992) teorian mukaista arvojen mittausta metsänomistajiin. Arvomittari kuvaa yleisiä ja ainakin universaaliksi oletettuja arvoja ja sitä on sovellettu laajasti sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa (kotimaisia esimerkkejä mm. Verkasalo 1996, Puohiniemi 1995, 2006). Schwartzin arvoteoria ei kuitenkaan suoranaisesti liity metsiin tai metsänomistukseen.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin Schwartzin arvoteoriaa ja luvussa 3 tutkimusaineistoa ja -menetelmiä. Tulosluvun aluksi kuvataan tulevien metsänomistajien taustapiirteitä ja arvoja, minkä jälkeen esitetään metsänomistuksen tavoitteiden mukainen omistajatypologia. Tulosluvun loppuun kuvataan tulevien omistajien tieto- ja palvelutarpeita. Luvussa 5 tarkastellaan tutkimuksen tuloksia ja tehdään päätelmiä.

2 Schwartzin arvoteoria

Schwartz (1992) on kehittänyt teorian arvojen yleismaailmallisesta rakenteesta ja arvojen suhteesta toisiinsa. Teoria määrittelee arvot universaaleiksi siten, että kulttuurista toiseen arvojen merkityssisältö pysyy samana. Schwartzin arvoteoria perustuu aiempaan Rokeachin (1973) teoriaan, joka kuitenkin keskittyi lähinnä mittaamaan arvojen tärkeysjärjestystä. Rokeachin arvoteoria sisältää 18 päätearvoa ja yhtä monta välinearvoa, jotka vastaajan tulee järjestää omia arvojaan parhaiten kuvaavaan järjestykseen. Välinearvoja ovat käyttäytymistapaan liittyvät arvot (esim. rehellinen). Päätearvot, kuten tasa-arvo, onnellisuus jne., liittyvät puolestaan tiettyyn asiantilaan.

Oleellinen uudistus Schwartzin arvoteoriassa liittyy juuri arvojen keskinäisiin suhteisiin ja arvorakenteen tarkasteluun. Teoria kiteytyy kuvaan arvokehästä, joka on teoreettinen yleistys kymmenen arvon keskinäisestä suhteesta. Kehä osoittaa, miten toisiaan täydentävät ja keskenään konfliktissa olevat arvot liittyvät toisiinsa (kuva 1). Arvoihin liittyy viisi ominaispiirrettä. Arvot ovat a) käsitteitä tai uskomuksia ja ne b) liittyvät toivottavaan lopputulokseen

Taulukko 1. Schwartzin arvotyypit. Lähteet: Schwartz 1992, Puohiniemi 1993, 1995.

Itseohjautuvuus (*Self-direction*)

Ajattelun ja toiminnan vapaus, halua luoda uutta, tutkia ja tehdä omia valintoja

Vaihtelunhalu tai **virikkeisyys** (*Stimulation*)

Ihmisen tarve hakea jännitystä, kokea uutta ja kohdata elämän haasteet

Mielihyvä tai **hedonismi** (*Hedonism*)

Mielihyvän tavoittelu ja aistinautinnot

Suoriutuminen (*Achievement*)

Henkilökohtaisen menestyksen tavoittelu ja kyvykkyyden osoittaminen vallitsevien kulttuuristen standardien mukaisesti

Valta (*Power*)

Yhteiskunnallinen asema ja arvostus, varakkuus ja sosiaalinen valta

Turvallisuus (*Security*)

Harmonia ja vakaisuus yhteiskunnassa, ihmissuhteissa ja yksilön tasolla

Yhdenmukaisuus (*Conformity*)

Ryhmän totuttujen tapojen ja normien häiritsemisen ja toisten vahingoittamisen tai häiritsemisen välttäminen

Perinteet (*Tradition*)

Vallitsevan kulttuurin tai uskonnon kunnioittaminen, siihen sitoutuminen ja siihen liittyvien tapojen kunnioittaminen ja hyväksyntä

Hyväntahtoisuus (*Benevolence*)

Läheisten ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen ja sen edistäminen

Universalismi (*Universalism*)

Kaikkien ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin ymmärtäminen, arvostaminen, hyväksyntä ja suojeleminen

tai käyttäytymiseen. Arvot ovat c) tilanteesta toiseen pysyviä ja ne d) ohjaavat valintoja sekä arvioita tilanteista ja käytöksestä. Lisäksi arvot ovat (e) järjestyneet suhteellisen tärkeyden mukaan (Schwartz ja Bilsky 1990, Schwartz 1992).

Arvokehällä vaaka-akselilla ovat vastakkain avoimuus muutokselle ja säilyttäminen, pystyakselilla itsensä ylittäminen ja itsensä korostaminen. Mikäli halutaan uutta, ei voi säilyttää kaikkea vanhaa, ja jos oma etu on ensisijainen, muiden huomioonottamiselle jää vähemmän tilaa. Näiden jännitteiden kautta kymmenen arvoa muodostavat kaksiulotteisen kuvan. Arvojen keskinäisissä suhteissa voidaan erottaa kolme päätyyppiä. Toisiaan täydentävät arvot sijaitsevat arvokehällä vierekkäin, vastakkain sijaitsevat ovat keskenään konfliktissa ja kohtisuorassa toisiinsa nähden olevat arvot ovat toisistaan riippumattomia (Puohiniemi 2006). Katkoviivat osoittavat mielihyvän liittyvän sekä avoimuuteen muutokselle että itsensä korostamiseen. Perinteet ja yhdenmukaisuus erottuvat myös toisistaan (Schwartz 1992).

Arvokehällä olevia motivaatio- tai arvotyyppejä on lyhyesti luonnehdittu taulukossa 1 (ks. myös liite 2).

Schwartzin arvoteoria on kehitetty empiirisesti mittaamalla arvoja 20 eri maassa. Maat edustavat kaikkia asuttuja maanosia, erilaisia kulttuureja sekä suurimpia uskontoja. Tulosten mukaan kymmenen perusarvon eli motivaatiotyypin sisällöt ymmärrettiin samoin kulttuuritaustasta riippumatta (Schwartz 1992). Nykyisessä muodossaan Schwartzin arvomitari sisältää 53 osiota ja jokaista kymmentä perusarvoa mittaa useampi indikaattori.

Schwartzin arvoteoria on yleinen kuvaus arvoista eikä se ilmennä kuin osin metsiin liittyviä arvoja ja konkreettisempia metsänomistuksen tavoitteita. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimpia ovat ympäristöön ja metsiin liittyvät arvot (universalismi: luonnon ja taiteiden kauneus, luonnon suojeleminen). Schwartzin teoria soveltuu kuitenkin taustoittamaan arvojen suhdetta toisiinsa ja sitä vasten voidaan peilata konkreettisempia metsänomistuksen

tavoitteita, joiden voi katsoa olevan hierarkiassa arvojen alapuolella (Karppinen 2000). Tulevien metsänomistajien arvoja on myös mahdollista verrata koko väestön arvoihin (ks. Puohiniemi 2006). Näin yhteiskunnassa tapahtuvan yleisen arvomuutoksen perusteella on mahdollista ennakoita muutoksia metsänomistajien arvoissa ja metsänomistuksen tavoitteissa.

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Näytteen koostaminen

Tulevien metsänomistajien tavoittaminen suoraan ei ollut mahdollista yhteystietojen puuttumisen vuoksi. Haastateltavat jouduttiin poimimaan ottamalla ensin puhelimitse yhteyttä nykyisiin metsänomistajiin ja haastattelemaan heitä. Koska metsänomistuksen perinteiden ja tavoitteiden voi olettaa eroavan maan eri osissa (Karppinen ym. 2002), näytteeseen poimittiin tiloja sekä Lounais-Suomen että Kaakkois-Suomen metsäkeskusten alueilta. Käytettävissä oli myös metsänomistajien taustatietoja (metsäalan koko, ammattiasema, ikä, asuinympäristö).

Nykyisten, vuosina 1945–50 syntyneiden eli nk. suuriin ikäluokkiin kuuluvien, metsänomistajien keskuudesta valittiin näyte kummaltakin alueelta metsälön koon ja asuinympäristön luonteen mukaan ositettuna. Pääosa nykyisistä metsänomistajista on syntynyt maaseudulla, kun taas suurten ikäluokkien perilliset ovat useammin syntyperäisiä kaupunkilaisia. Voidaan olettaa, että syntyperäisten kaupunkilaisten suhde metsään poikkeaa maaseudulla syntyneiden metsä- ja luontosuhteesta (Ahponen ja Järvelä 1983) eikä heidän toimeentulonsa useinkaan riipu metsätuloista. Kuolinpesien hallussa olleet tai yhtymämuotoiset metsät rajattiin selkeyden vuoksi pois näytteestä ja tilan koon alarajaksi valittiin yleisesti metsänomistajatutkimuksissa käytetty viisi hehtaaria. Yhteensä otoskehikkoon valikoitui 141 tilaa, 91 tilaa Lounais-Suomen ja 50 Kaakkois-Suomen metsäkeskuksen alueelta.

Nykyisten omistajien puhelinhaastatteluissa tiedusteltiin, oliko tilalla tehty tulevaisuudensuunnitelmia. Useimmat vastaajat totesivat tilan jäävän lapsille. Mikäli tila oli tarkoitus jättää omistajan

Taulukko 2. Näytteen koostaminen. Suluissa alkuperäiseen otoskehikkoon valikoituneiden nykyisten omistajien kokonaismäärä.

	Kaakkois-Suomi	Lounais-Suomi
Puhelinnumero löytyi	43 (50)	77 (91)
Soitettiin	32	38
joista vastasi	27	35
kieltäytyi vastaamasta	5	3
Vastanneista metsänomistajista		
Sukupolvenvaihdos tehty	2	2
Ei halunnut antaa tai ei tietoa, kenelle tila jää	9	11
Ei rintaperillisiä	3	5
Antoi perillisten yhteystiedot	13	17
Perillisistä		
Haastateltiin	10	12
Kieltäytyi	2	3
Ei tavoitettu	1	2

lapsille tai lastenlapsille, pyydettiin arvioimaan perillisten kiinnostusta metsiä kohtaan sekä kysyttiin tilan metsien hoidosta todennäköisimmin vastuun ottavan perillisen yhteystietoja. Kolmasosa puheluun vastanneista nykyisistä metsänomistajista kieltäytyi antamasta perillistensä yhteystietoja (taulukko 2). Yleisimmin kieltäytymistä perusteltiin perillisten kiireillä tai kiinnostuksen puutteella. Joissain tapauksissa omaisuuden siirtymisestä eteenpäin ei ollut vielä keskusteltu eikä keskustelua haluttu viritteäkään.

Yhteystiedot luovuttaneet metsänomistajat ilmoittivat usein kaikkien perillistensä tiedot. Laadullisessa tutkimuksessa otannan perusteena on tutkittava ilmiön mahdollisimman tarkka kuvaaminen eikä tilastolliseen yleistettävyyteen pyritä (Mason 1997, Eskola ja Suoranta 2000). Haastateltavat valittiinkin sukupuolen ja asuinpaikan ja muiden nykyisten omistajien haastatteluissa ilmi tulleiden seikkojen, kuten koulutuksen, perusteella siten, että näytteeseen saatiin mahdollisimman erilaisia haastateltavia. Tutkimuksessa oletetaan taustatekijöiden osaltaan selittävän arvojen ja tavoitteiden eroja.

Valinnan tulos kerrottiin myös nykyisille metsänomistajille, ettei syntyisi vääriä odotuksia tulevien yhteydenottojen suhteen. Haastatteluja tehtiin yhteensä 22 kappaletta, 12 Lounais-Suomessa ja 10 Kaakkois-Suomessa (taulukko 2).

3.2 Teemahaastattelut

Tutkimusaineisto kerättiin henkilökohtaisten teemahaastattelujen avulla. Puolistrukturoiduissa teemahaastatteluissa aihepiirit määrätään ennalta, mutta kysymysten järjestys ja muoto voivat vaihdella. Kaikki teema-alueet kuitenkin käsitellään jokaisen haastateltavan kanssa (Hirsjärvi ja Hurme 2000).

Teemahaastattelun etuna strukturoituun lomakehaastatteluun verrattuna on joustavuus. Teemoihin voidaan haastattelun kuluessa palata ja teemarunkoa ja aihealueita voidaan ensimmäisten haastattelujen jälkeen muokata. Teemahaastattelun käyttöä tukee myös se, että etukäteen ei tiedetä, millaisia vastauksia saadaan. Mikäli haastattelun rakenne on tiukka ja vaihtoehdot ovat ennalta määrättyt, voi tietoa jäädä saamatta epäolennaisten tai väärinmuotoiltujen kysymysten vuoksi (Eskola ja Suoranta 2000, Hirsjärvi ja Hurme 2000).

Haastateltavilta kysyttiin heidän taustapiirteitään ja suhdettaan metsiin yleensä ja erityisesti omaan metsään sekä sen tulevaan käyttöön (teemarunko liitteessä 1). Lisäksi selvitettiin metsätiedon ja metsäneuvonnan ja -palvelujen mahdollista tarvetta. Viisi haastateltavaa kieltäytyi haastattelusta ja kolmea ei tavoitettu (taulukko 2). Tavallisin kieltäytymisen syy oli heikkoon tietämykseen vetoaminen. Vaikka alun perin oli suunniteltu tehtävän 30 haastattelua, 22 haastattelun katsottiin riittävän aineiston saturoiduttua. Saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa uusilta haastateltavilta ei saada enää uutta tietoa. Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan jo 15 haastattelua voi riittää aineiston kylläntymiseen. Määrä on kuitenkin tapauskohtainen eikä yleispätevää sääntöä ole.

Teemahaastattelun tulisi olla luonteeltaan keskustelevaa ja joustavaa, mikä mahdollistaa yllättävienkin teemojen nousemisen esiin. Näitä menetelmän vahvuuksia ei kaikilta osin pystytty hyödyntämään. Erityisesti nuorimpien haastateltavien kohdalla asetelma oli usein turhan jäykkä ja keskustelu eteni kaavamaisesti, ensin kysymys sitten vastaus.

3.3 Arvojen mittaaminen

Tutkimuksessa tarkasteltiin tulevien metsänomistajien arvojen ja metsänomistuksen tavoitteiden

yhteyttä. Alkuperäinen Schwartzin arvokysely 53-kohtaisena olisi ollut liian pitkä, joten päädyttiin käyttämään Lindemanin ja Verkasalon (2005) laatimaa lyhyttä Schwartzin arvokyselyä (Short Schwartz's Value Survey, SSVS, liite 2). Lyhyessä kyselyssä vastaaja arvioi suoraan 10 arvokehässä mainitun arvon tärkeyttä. Vaikka tämäntyyppistä "supistettua" mittaustapaa ei yleisesti ottaen suositella siihen liittyvien luotettavuusongelmien vuoksi, SSVS tarjoaa käytännöllisen ja varsin luotettavan vaihtoehdon alkuperäiselle arvokyselylle (Lindeman ja Verkasalo 2005). Vastaajat täyttivät lyhyen arvokyselylomakkeen haastattelun lopuksi.

3.4 Analyysi: teemoittelu ja tyyppittely

Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin sanatar-kasti. Aineiston analyysissä käytettiin Atlas.ti -ohjelmaa (Lonkila ja Silvennoinen 2002). Koodausyksiköinä olivat yleensä lauseet tai pidemmät tekstiosiot, joista ilmenee mahdollisimman hyvin haastateltavan mielipide tai kokemus jonkin asian suhteen. Analyysin pohjalta aineisto teemoiteltiin ja tyyppiteltiin. Teemoittelu voi perustua aiempaan teoriaan ja teemahaastattelussa käytettyihin teemoihin. Aineistosta voi myös nostaa esiin teorian ulkopuolisia teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Tyyppittelyssä aineistosta löytyvät samankaltaiset tekstit niputetaan ryhmiä. Jotta näin voidaan tehdä, tyyppittelyä edellyttää ainakin jonkinasteista teemoittelu. Tyyppittelyn tarkoitus on kuvata aineistoa laajasti, mutta taloudellisesti (Eskola ja Suoranta 2000). Tyyppijä voi muodostaa myös kiinnittämällä huomiota tyyppillisistä tapauksista systemaattisesti poikkeaviin havaintoihin. Tyyppit eivät mallinna suoraan aitoja havaintoja, ne ainoastaan kuvaavat ja yhdistävät tiettyjä ominaisuuksia, jotka tavallisesti esiintyvät samaan aikaan ja samansuuntaisina (Eskola ja Suoranta 2000, Saaranen ja Puusniekka 2006).

Tyyppijä voidaan muodostaa ainakin kolmella eri tavalla (Eskola ja Suoranta 2000):

- 1) *Autenttinen* l. yhden vastauksen sisältävä tyyppi, jota käytetään esimerkkinä laajemmasta osasta aineistosta. Yksi näkökulma edustaa siis ainakin osaa koko aineistosta.
- 2) *Yhdistetty* l. mahdollisimman yleinen tyyppi. Mukana on vain asioita, jotka esiintyvät kaikissa tai

ainakin valtaosassa vastauksista.

- 3) *Mahdollisimman laaja* tyyppi I. jotkut tyyppiin mukaan otetut asiat ovat esiintyneet kenties vain yhdessä vastauksessa. Olennaista on kuitenkin tyyppin sisäinen loogisuus, tyyppi on mahdollinen vaikei sellaisenaan todennäköinen.

Tutkimuksessa pyrittiin löytämään mahdollisimman yleiset tyytit, jotka edustaisivat tavoitteiltaan ja metsänkätöltään erilaisia tulevaisuuden metsänomistajia. Nykyisten metsänomistajien tavoiteryhmien kaltaisten tyyppittelyjen (esim. Karppinen 2000, Karppinen ym. 2002, Favada ym. 2009) oletettiin nousevan esiin myös tulevien metsänomistajien keskuudessa. Tulevia metsänomistajia tyyppiteltäessä myös arvokyselyn tulokset yhdistettiin tavoiteryhmien kuvaukseen.

4 Tulokset

4.1 Tulevien metsänomistajien taustapiirteet

Haastateltujen metsänomistajien ikä vaihteli 21 ja 44 vuoden välillä. Tulevista metsänomistajista suuri osa, 11 henkeä, kuului 25–34-vuotiaiden ryhmään ja kahdeksan lukeutui 35–44-vuotiaisiin. Naisia haastateltiin kahdeksan. Pääosa haastatelluista, 16 henkilöä, lukeutui palkansaajiin, opiskelijoita oli kaksi ja yrittäjiä neljä. Maanviljelyä palkkatyön ohella harjoitti tai aikoi lähitulevaisuudessa harjoittaa kaksi henkilöä. Haastateltujen koulutustaso oli korkea. Vain yhdellä haastatelluista opinnot olivat jääneet peruskoulutasolle. Toisen asteen koulutusta, ammatikoulu tai lukio, oli seitsemällä henkilöllä. Akateeminen tutkinto, keskeneräiset opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto oli 13 henkilöllä. Haastatelluista 16 oli viettänyt lapsuutensa maaseudulla tai maaseudunomaisessa ympäristössä ja kuusi kaupunkimaisessa ympäristössä (yli 20 000 asukasta). Peräti 13 asui haastatteluhetkellä tosin kaupungissa.

Taulukko 3. Koko väestön ja tulevien metsänomistajien arvojen tärkeysjärjestys. Keskiarvotarkastelu. Lähde: Puohiniemi 2006.

Väestö	Arvot	Tulevat omistajat
Hyväntahtoisuus		Hyväntahtoisuus
Turvallisuus		Turvallisuus
Yhdenmukaisuus		Yhdenmukaisuus
<u>Universalismi</u>		Mielihyvä
Mielihyvä		Itseohjautuvuus
Itseohjautuvuus		Suoriutuminen
Suoriutuminen		Perinteet
Virikkeisyys		Virikkeisyys
Perinteet		<u>Universalismi</u>
Valta		Valta

4.2 Tulevien metsänomistajien arvot

Tulevien metsänomistajien arvojen tärkeysjärjestys oli samankaltainen kuin koko väestöllä keskimäärin (Puohiniemi 2006) (taulukko 3), vaikka haastatelluaineisto oli pieni. Ainoastaan universalismin (mm. laajakatseisuus, luonnon ja taiteiden kauneus, luonnon suojeleminen, tasa-arvo) arvostamisessa oli huomattava ero: koko väestön neljänneksi tärkeimmäksi asettama arvo oli haastateltujen arvohierarkiassa toiseksi viimeinen.

Tulevia metsänomistajia verrattiin myös ikäryhmissä 25–34 vuotta ja 35–44 vuotta vastaavaan ikäryhmään koko väestössä (Puohiniemi 2006). Näihin ryhmiin kuului yhteensä 19 haastateltua, joten arviot perustuvat erittäin pieneen aineistoon eikä niitä sen vuoksi tässä esitetä. Vertailu viittaisi kuitenkin jälleen universalismin vähäisempään arvostukseen tulevien omistajien keskuudessa. Nykyisten metsänomistajien metsiin liittyvien asenteiden on todettu poikkeavan muun väestön asenteista samansuuntaisesti kuin tulevien omistajien. Karppisen ja Hännisen (2000) mukaan metsänomistajat kannattivat metsien talouskäytön lisäämistä luonnonsuojelun kustannuksella muuta väestöä useammin.

4.3 Tavoitetytologia

Tyyppittelyssä muodostettiin viisi tavoitteiltaan eroavaa metsänomistajaryhmää: *virikistäytyjät, tekijät,*

käytännölliset, harrastajat sekä tietämättömät. Ryhmät ovat osin samankaltaisia kuin nykyisten metsänomistajien keskuudessa havaitut tavoiteryhmät. Virkistäytyjät muistuttavat aiemmista ryhmistä *virkestyskäyttäjiä*, tekijät *metsästä eläviä*, käytännölliset *taloudellista turvaa korostavia*, harrastajat *monitavoitteisia* sekä tietämättömät *epätietoisia* (Karppinen ym. 2002, Favada ym. 2009).

Virkistäytyjät

Virkistäytyjän ensisijaiset tavoitteet metsänomistukselleen liittyivät metsästä saataviin aineettomiin hyötyihin. Metsätilan lähellä asuvalle virkistäytyjälle ulkoilu ja maisemalliset arvot olivat tärkeitä. Kauempana tilastaan asuvalle virkistäytyjällä metsänomistukseen liittyvät tunnearvot olivat voimakkaat tai omistukseen liittyi itseisarvoa. Virkistäytyjälle siirtyvä metsätila oli tyypillisesti pienehkö, 20 hehtaarin suuruusluokkaa.

Metsien suojele ei kuulunut suoranaisesti virkistäytyjän tavoitteisiin, mutta siihen suhtautuminen oli myönteistä. Metsiä käsiteltäisiin varoen noudattaen metsäsuunnitelmaa. Avohakkuu ei kuulunut virkistäytyjän suunnitelmiin. Ainoastaan suurehkoilla metsätiloilla ja vieraammilla alueilla se saattaisi tulla kyseeseen. Metsien käsittely oli sinänsä hyväksyttävää, sillä taloudellisella tuotolla ja etenkin jatkuvuudella oli virkistäytyjälle merkitystä. Virkistäytyjä koki metsästä huolehtimisen ja sen kunnossapidon tärkeäksi velvollisuudekseen: hyvä metsä on kaunis ja siellä on helppo liikua.

”Tota, mä oon oikeestaan vähä niinkun, niinkun sitä mieltä että kokonaan toinen asia on sit tavallaan semmonen taloudellinen metsäkäyttö. Että kun on isompia läänejä ja tota, saadaan raaka-ainetta paperiteollisuudelle ja muuta. Et sit tää niinkun oma näkemys näistä muutamasta pienestä läntistä, on nimenomaan vähän sellanen niinkun suojeleva ja varjeleva. Et en niinkun missään tapaukses sit haluu mitään semmosta niinkun päästää niitä rämetymän, et tarkoituksena sit aikanaan on kyllä niitä yrittää hoitaa ja tavallaan ehkä sit jotain pienimuotosta tuottoaki sieltä saada, mut tosissaan että se on niinku se sivuseikka.” (nainen, 36 vuotta)

Virkistäytyjä tunsu tulevan metsänsä yleensä jokseenkin hyvin ja hänen tietotasonsa oli kohtuullinen. Lisätietoa hän halusi etenkin metsänhoidosta. Virkistäytyjän omatoimisuus rajoittuisi kotitarvepuun, lähinnä polttopuun, tekoon tai ensiharvennuksiin. Erityistä osaamista tai välineistöä metsätöiden tekemiseksi hänellä ei ollut. Mikäli virkistäytyjä tekisi töitä metsässään, tärkein syy olisi virkistys ja kuntoilu.

Kysymys: ”Luuleksä et sit ku se sulle siirtyy, ni teeksä itse siellä, tai ajatteletko nyt et teeksä itse siel niitä harvennuksia ja muita jos tulee?”

Vastaus: ”Kyllä varmasti teen. Et se, mul on semmonen ammatti että se on hyvää vastapainoo varmaan tehdä, tehdä ton tyypistä hommaa välillä varmaan aika terapeutista. [...] oon käyn vierailulla ja muuta, ni lempihommaa on melkeen halkojen hakkaamine siellä, et se on, mä sanon halkoterapiaks sitä. Se on mukavaa puuhaa, siinä näkee työn tuloksen ja ei tarvii stressata.” (mies, 33 vuotta)

Vaikka virkistäytyjä suhtautui myönteisesti luonnon ja metsien suojeleluun, ei hän korostanut erityisesti universalismia. Hoidettu ja käsitelty metsä oli hänelle ensisijainen. On huomattava, että universalismin sisältyy muitakin kuin luontoon liittyviä arvoja – kuten laajakatseisuus ja kypsä elämänymmärrys – eikä luonnonsuojelun ja luonnon kauneuden merkitystä voi eritellä. Hyväntahtoisuus ja turvallisuus olivat virkistäytyjälle tärkeimmät arvot kuten yleensä suomalaisille. Lähes yhtä tärkeitä arvoja olivat mielihyvä ja suoriutuminen. Mielihyvään kuuluva elämästä nauttiminen saattaa heijastua virkistäytyjän suhtautumisessa metsiään kohtaan. Mielihyvä sijaitsee suomalaisten arvojärjestyksessä keskimäärin puolivälissä (taulukko 3).

Tekijät

Tekijäksi nimetty tulevaisuuden metsänomistaja oli jo tällä hetkellä tiiviisti mukana tilan metsien hoidossa. Tekijä oli usein mies ja kotoisin maaseudulta. Tekijöiden ryhmään kuuluvien metsäala vaihteli suuresti kooltaan. Tekijälle metsätöet olivat tärkeä osa metsänomistusta ja hän nautti saadessaan työskennellä omassa metsässään. Tulevaa metsien

käyttöä hän kuvaili samanlaiseksi kuin nykyistäkin: metsätyöt hoidetaan itse vanhempien kanssa niin pitkään kuin mahdollista, myöhemmin yksin tai omien lasten kanssa.

Metsän tarjoamat taloudelliset hyödyt olivat tekijälle myös tärkeitä, mutta metsien käsittelyssä hän painotti muita kuin taloudellisia näkökohtia. Työ ei saanut olla pakkotahtista, se oli keino irrottautua arjesta ja tapa nauttia perheen yhteisestä tekemisestä. Pääasiallinen toimeentulo tuli palkkatyöstä, eivätkä säännölliset myyntitulot olisi pääasia. Tekijä koki metsänsä taloudellisen turvan antajana suurten hankintojen tai yllättävien menojen kohdatessa ja hakkaisi myös kotitarvepuuta. Tekijä aikoi asua joko tilallaan tai sen lähellä tulevaisuudessakin. Metsätilaan liittyi niin ikään tunnearvoja, jotka olivat syntyneet oman työn ja kokemuksen kautta.

Metsien käsittelyssä oli tärkeää säilyttää jatkuvuus. Metsäsuunnitelma saattoi olla avuksi tulevia töitä suunniteltaessa, mutta siitä voisi poiketa, jos suunnitelmassa korostetaan liikaa taloudellisia hyötyjä. Avohakkuut eivät saaneet tekijän hyväksyntää ja pystykauppoja tehtäisiin vain poikkeustapauksissa. Tekijä katsoi hoitavansa metsiään paremmin kuin metsänhoitosuosituksissa opastetaan.

”Ja kyllähän meillä keskustelu on niinku käyty et annetaanko metsät metsänhoitoyhdistyksen hoidettavaks, mut et tuntuu siltä et ei oo mitään järkee kyl siihen. Ei tuu tuottoo sen vertaa et ja kuitenkin siin on semmonen tilanne et ne on ehkä vähän paremmin viel hoidettu meijän metät, ku metsänhoitoyhdistyksen metät, ni hoito jää kuitenkin sen jälkeen huonompaan. ...” (mies, 37 vuotta)

”Tehometsätalous” ei saanut tekijän hyväksyntää. Hän piti metsien käsittelyä ja taloudellista hyödyntämistä silti hyvänä asiana, kunhan käsittelyssä ei menty äärimmäisyyksiin, joko tehotuotantoon tai ehdottomaan suojeluun. Metsien monimuotoisuus ja kauneus olivat tekijälle tärkeitä. Metsien suojeluun hän suhtautui periaatteessa suopeasti ja omassa metsässä saattoi olla vapaaehtoisia hakkuurajoitteita.

”No tota, tuol on miulla ainaki yks sellanen suoalue, et siihe ei oo puututtu, et sinne on jäant. Se ei oo iso mut tota, siihe ei oo puututtu, et ne saap märentyä sinne mitä kaatuu ja loput jääp tikkoin hakattavaks.” (mies, 39 vuotta)

”Ei mitään semmost lain edellyttämää, mut meil on osa paikoist, koska siin on joki ympärillä, halkoo niitä maita, ni niitä on osa paikoist sitä joen ympäristöö on jätetty sillai muutaman hehtaarin alue mihin ei oo koskettu ollenkaan. Eikä oo tarkoitus koskeakaan...” (mies, 37 vuotta)

Tekijällä oli paljon tietoa metsänhoitotöistä ja hän oli kiinnostunut oppimaan lisää. Hänellä saattoi olla metsäalan koulutusta tai hän oli käynyt kursseja, mutta omat vanhemmat olivat myös tärkeä tietolähde. Tekijän tietotarpeet olivat usein melko yksityiskohtaisia, ne liittyivät esimerkiksi uudistamisen onnistumiseen ja metsän kasvuun.

Toisin kuin muut tulevaisuuden metsänomistajatyypit tekijä korosti itseohjautuvuutta. Hyväntahtoisuus ja turvallisuus olivat myös tärkeimpien arvojen joukossa. Itseohjautuvuuteen liittyvät näkökohdat – mm. vapaus, luovuus, omien tavoitteiden valitseminen – kuvaavat melko hyvin tekijän tavoitteita metsänomistukselleen. Tekijä käyttäisi ja hoitaisi metsiään omien mieltymistensä mukaan. Vallan, turvallisuuden sekä perinteet voi liittää nykyisten metsänomistajien tavoitetyypeistä työtuloja ja -tilaisuuksia painottavien metsästä elävien tavoitteisiin (Karppinen 2000). Turvallisuus ja valta korostuivat myös tekijän arvoissa. Vaikka tekijä suhtautui myönteisesti metsien suojeluun ja metsien monimuotoisuus ja kauneus olivat tärkeitä, ei hän korostanut erityisesti universalismia.

Käytännölliset

Käytännöllistä metsänomistajaa kuvaa hyvin hänen asenteensa avohakkuuta kohtaan: avohakkuut kuuluvat asiaan, niitä täytyy vain sietää. Käytännöllinen saattoi asua yhtä hyvin lähellä tilaansa kuin kauempana siitä ja myös metsälön koko vaihteli. Metsän pitäminen ”hyvässä kunnossa” oli tärkeä tavoite. Tällä hetkellä vielä vanhempien omistuksessa oleviin metsiin ei välttämättä liittynyt tunnesiteitä eikä niitä käytetty omaan virkistäytymiseen. Metsän omistamisessa oli käytännöllisen mielestä kuitenkin erityistä arvoa, jota esimerkiksi osakesijoittamisella ei ollut. Metsän myyminen voi silti olla yksi vaihtoehto tulevaisuudessa.

"Nii, no mä rinnastan sen tavallaan vähän samaan tyyliin kun on kesämökki kesäpaikka, siinäkin on enemmän arvoa ku pelkästään se euromääräinen mikä siin on, mut ei kesäpaikkaankaan saa liikaa sitoutua, se on pitemmän päälle... Tottakai kaikesta pitää osata luopua jos on järkevä tehdä." (mies, 26 vuotta)

Tulevaa metsien käsittelyään käytännöllinen kuvasi peruskäytöksi. Hän aikoi hoitaa metsäänsä ensisijaisesti ulkopuolisella työvoimalla metsäsuunnitelman ja metsänhoitoyhdistyksen ohjeiden mukaan. Oma osallistumisestaan hoitotoihin käytännöllinen epäili, mutta ei sulkenut sitä täysin pois. Mikäli hän asui lähellä metsätilaa, oli metsätöihin osallistuminen todennäköisempää.

Metsien käsittelyyn käytännöllinen suhtautui ilman suuria intohimoja. Taloudelliset vaikuttimet tulevat ohjaamaan metsän käyttöä, vaikka säännöllisiä metsätuloja hän ei kaivannut. Rahan säilyminen varmassa tallessa oli tärkeää ja metsä tulisi toimimaan pankkina. Käytännöllinen ei vaatinut metsältä yhtä korkeaa taloudellista tuottoa kuin muussa sijoitustoiminnassa. Valintojaan ja ajatuksiaan metsän tulevasta käsittelystä käytännöllinen perusteli luottamuksellaan yleisesti hyvään metsänhoidon tasoon Suomessa sekä taloudellisilla näkökulmilla.

"...Tottakai sit jos ruvetaan painamaan satoi hehtaareit, nii ne [avohakkuualat] tietyst on aika hirvittävän näkösi. Mut mitä täälläpäin tehdään, nyt puhutaan muutamist, jostai muutamast hehtaarist kuitenkin pieni. Mun mielest ainakin on hyvinkin pieniä. Ja kyl see pakko se siin vaihees kun ko se siihen ikkään se tulee, niin kaataahan se täytyy, ei se niinko... Pystyy jos sen siihe jättää, nii tottaha se siinki olla voi mut tuulet kaataa ne sit hetken takkaa tai sitten muuten mätäneä siihen pystyy. Sekään oikee millään taval kansantaloudellisest ainakaan järkevää ole. Siihe annetaan, tietyst se joku maalaisjärki olla tarttis siinäkin touhussa." (mies, 44 vuotta)

Metsien suojeluun käytännöllinen suhtautui melko neutraalisti, kunhan suojelutoimenpiteet eivät kohdistuisi hänen metsiinsä. Käytännöllinen kuvasi tulevaa metsäänsä perusmetsäksi. Hän uskoi metsänomistajien vastuullisen käytöksen sekä lakien ja asetusten turvaavan metsien monimuotoisuuden. Hän piti joitain säännöksiä jopa ylimitoitettuina. Vapaaehtoisia hakkuurajoituksia käytännöllinen ei

pitänyt tarpeellisena eikä tunnistanut omissa metsissään erityisiä suojelullisia tai maisemallisia arvoja. Asuinympäristön viihtyvyyttä kuitenkin vaalittaisiin kevyemmällä metsien käsittelyllä talon läheisyydessä.

"...Mä uskon suojeluun, ja tollee, se on tosi, sit taas joku ihan kasvattaa ihan metsää päätekeksyyteen asti ja hoitaa sitä kunnolla. Joku toinen sanookin et et voikaan tehdä, tulee hakkuukielto. Voi vähä verrata sitä johki liito-oravaa, niis varmaan voi tulla enemmän tulee sellasia et ehkä niit vois..." (mies, 32 vuotta)

"En mä tiä, onks sillai, [...] on lampi, kyl sitä, ne rajaa pois, vähä sillai säilyttää luonnontilassa. Ne taas tulee sieltä Tapion, tai niist ohjeista. Ei mul oikeestaan sille mitään erityistä." (mies, 32 vuotta)

Käytännöllisen metsätietämys oli keskimääräisellä tasolla. Hän tunsi metsätyölajit pääpiirteittäin, mutta ei vielä toistaiseksi ollut aktiivisesti etsinyt uutta tietoa tai seurannut tarkemmin metsäalaa. Metsänomistajan tulisi käytännöllisen mielestä tietää, mitä hänen metsässään tapahtuu ja vastata sen hyvästä hoidosta.

Käytännöllinen vältti asteikon ääripäitä arvojen tärkeyttä punnitessaan, joten erot arvojen korostuksessa olivat pienet. Hyväntahtoisuus, perinteet, yhdenmukaisuus ja turvallisuus painottuivat kuitenkin jonkin verran. Käytännöllisen päätöksenteon ja metsien käsittelyn ohjenuorana oli "kultainen keskite". Perinteiden ja turvallisuuden hienoinen korostuminen ilmeneekin taloudellisen turvallisuuden tavoittelussa metsänomistuksessa (Karpinen 2000). Yhdenmukaisuuden arvostusta kuvasi yleisesti hyväksytyyn ja suositellun metsien käsittelytavan hyväksyminen.

Harrastajat

Harrastajalla oli vahva tunneside metsätilaansa, metsän omistaminen oli hänelle itseisarvo. Metsät olivat usein aktiivisessa virkistyskäytössä, metsästyys ja mökkeily oli yleistä. Vaikka harrastaja saattoi asua kaukana tulevasta metsästään, hän oli halukas vierailemaan metsäpalstallaan säännöllisin väliajoin ja tekemään myös itse pienimuotoisia metsätöitä,

mikäli saisi niihin ohjausta. Harrastaja oli kiinnostunut metsästään ja uskoi myös tulevaisuudessa seuraavansa, mitä hänen metsissään tapahtuu ja tarkkailevansa hoitotarpeita.

”Kyllähän se metsänomistajalta edellyttää, ne kaikki, on niinkun ajantasalla misä se, mitenkä se metsä voi ja mitä siellä tapahtuu ja on sillai oma-alotteinen, vaik siin käyttäis ulkopuolist apua kuitenkin, et mitenkä tää homma hoidetaan. Ja kyllähän tuol näkee sellasii mettii kun on niin ryvettyneitä ja kamalia ja vieri vieres kasvaa mitä tahansa niinko.” (mies, 38 vuotta)

Harrastajan tietämys metsäasioista oli keskimääräisellä tasolla. Hänen valmiutensa omatoimiseen metsänhoitoon ei kuitenkaan ollut yhtä hyvä kuin tekijällä, vaikka harrastajallakin saattoi olla kokemusta metsätoista. Hän luotti ammattilaisten apuun ja metsäsuunnitelmaan. Harrastaja oli kiinnostunut metsästään ja seurasi metsätaloutta koskevaa uutisointia. Virkistysarvojen tärkeydestä huolimatta hän sallisi avohakkuut, mikäli niiden sijaintiin ja pinta-alaan kiinnitetään huomiota. Omissa metsissä harrastaja ei tunnistanut erityisiä suojelullisia arvoja. Virkistysarvot kuitenkin otettaisiin huomioon metsän käsittelyssä esimerkiksi kesämökin lähiympäristössä.

Harrastaja katsoi, että metsien suojelun nykyinen taso oli riittävä. Hänellä ei kuitenkaan ollut selkeää kielteistä asennetta suojelua kohtaan. Korvausta vastaan valmiutta olisi suojella myös osaa omasta metsästä. Hoidettu talousmetsä oli kuitenkin ensisijainen ja tavoiteltava ”metsätyyppi”. Harrastaja ei odottanut metsältään säännöllisiä tuloja ja virkistyskäyttö otettaisiin huomioon metsätöitä suunniteltaessa.

”No se, kyä sen ny pitää tietysti taloudellisesti tuottavaa olla, kuitenkin pitää olla sitä tietynlaista virkistysarvoa tai tämmöstä. Siinä nyt riistapelloille ei oo paikkoja, mutta kuitenkin vähä riistakantaa yrittää, metsänhoidollisissa toimenpiteissä ottaa huomioon.” (mies, 24 vuotta)

Harrastajan arvoissa korostuivat hyvántahtoisuus, turvallisuus, yhdenmukaisuus ja perinteet. Suomalaisen keskuudessa perinteet on ollut keskimäärin toiseksi vähiten tärkeä arvo (taulukko 3). Käytännöllisen arvoprofilista harrastaja erosi siten, että erot

arvojen tärkeydessä olivat selkeämmät. Mielihyvä oli harrastajalle niin ikään tärkeää, mutta arvolla valta oli hyvin vähäinen merkitys. Kuten virkistäytyjäläkin, mielihyvän korostus voi ilmetä harrastajalla aineettomien hyötyjen painottamisena ja vapaa-ajan viettämisenä metsässä. Metsänomistuksen tavoitteiden suhteen harrastaja asemoitui virkistäytyjän ja käytännöllisen välille.

Tietämättömät

Tietämätön asui tyypillisesti melko kaukana metsätilasta, usein kaupungissa eikä juuri ollut vierailut tilalla. Hän ei pystynyt nimeämään erityisiä tavoitteita metsänomistukselleen, tietoa ja vaihtoehtojen tuntemusta ei ollut. Tunnesiteet tilaan eivät olleet vahvat. Omien vanhempien mahdollisia tunnesiteitä tietämätön kuitenkin kunnioitti. Tietämättömän tiedon taso niin tulevaan omaan metsään liittyen kuin yleisemminkin metsäasioissa oli heikko. Omistuksen muutoksen lähestyessä tietämätön kuitenkin saattaisi kiinnostua ottamaan selvää metsänkäyttömahdollisuuksistaan.

”Mä en edes tiedä mahdollisuuksia, et se ehkä on se isoin ongelma, et miten sitä vois käyttää sitte. Enkä tiedä et millanen metsä se ees on, kasvaako siellä paljon puita ja, vai onko ne hakattu.” (nainen, 29 vuotta)

Tietämätön saattoi esittää erilaisia, ristiriitaisiakin metsien tulevaa käyttöä koskevia ajatuksia ja toiveita. Hänen ei ollut toistaiseksi tarvinnut osallistua metsää koskevaan päätöksentekoon eikä häntä siihen ollut välttämättä rohkaistukaan. Tietämättömän oma kiinnostus maantieteellisesti sekä henkisesti etäistä metsäalaa kohtaan ei ollut riittänyt motivoimaan häntä erilliseen tiedonhankintaan. Metsätilan myyminen oli myös mahdollinen vaihtoehto, omistuksella ei ollut itseisarvoa. Tietämätön ei osannut arvioida tulevaa metsien käyttöä eikä tuntenut metsänomistukseen liittyviä mahdollisuuksia tai velvoitteita.

”Sekin [metsätilan myyminen] on yks mahdollisuus. Mut se riippuu myös siitä arvosta, et jos se ei oo kauheen arvokas, niin sit mielummin antaa sen vaan olla. Mä en yhtään tiedä metsän arvoa, et. Voi olla et meil on siin, et molemmilla, mulla ja mun siskolla on kauhee rahapula, et

Taulukko 4. Tulevaisuuden metsänomistajatypologia.

	Virkistäytyvät	Tekijät	Käytännölliset	Harrastajat	Tietämättömät
<i>Tausta</i>					
Asuinympäristö		Lähellä tilaa			Kaukana tilasta
Sukupuoli		Mies			
Metsätilan koko	Pienehkö				
<i>Kiinnostus</i>					
Tietotaso	Kohtuullinen	Suuri	Keskimääräinen	Keskimääräinen	Olematon
Omatoimisuus	Pientä	Suurta	Pientä	Keskimääräistä	Pientä
<i>Asenteet</i>					
Suojelu	Myönteinen	Myönteinen	Neutraali	Nyk. riittävää	
Avohakkuu	Kielteinen	Kielteinen	Salliva	Salliva ehdoin	
<i>Arvoille tyypillistä</i>	Mielihyvä tärkeä	Itseohjautuvuus tärkeä	Vähäiset erot arvojen välillä	Mielihyvä ja perinteet tärk.	Arvokonflikti universalismin ja vallan välillä

halutaan niinku just, jotain ostaa oma talo, tai vastaavaa. Ni sit voi olla todella mahdollista et sen myy.” (nainen, 29 vuotta)

Muista tavoiteryhmistä tietämätön poikkesi arvoiltaan vallan ja universalismin välisen asetelman osalta. Vaikka universalismi oli tärkeämpi arvo kuin valta lähes kaikille tavoiteryhmille, teorian mukainen konflikti näiden kahden arvon välillä oli selkeimmillään tietämättömien keskuudessa. Tietämättömille universalismi oli yksi tärkeimmistä arvoista. Taulukkoon 4 on koottu tulevaisuuden metsänomistajatypologian keskeisimpiä piirteitä.

4.4 Tulevien metsänomistajien tieto- ja palvelutarpeet

4.4.1 Tietotarpeet ja tietolähteet

Tulevan metsänomistajan kiinnostuksen kohteet ja omat kokemukset vaikuttavat siihen mitä tietoa kaivataan. *Tietämättömät* olivat vailla monenlaisia tietoa: mitä heidän metsässään kasvaa, millaisia metsien käsittelytapoja on olemassa jne. Taloudellista opastusta tietämätön kaipasi ensisijaisesti metsäomaisuuden arvon määrittämisessä. *Virkistäytyneiden* tiedon taso oli parempi. Tietoa haluttiin laaja-alaisemmin metsään liittyvistä asioista, kuten omistajan velvollisuuksista ja metsänhoitotöiden

käytännöstä. *Käytännöllisiin* kuuluvien tietotarpeet voivat vaihdella paljonkin. Tietoa kaivattiin niin metsänkasvatuksesta, puun hinnasta, metsätöistä kuin runkojen apteerauksestaakin. *Harrastajien* tietotarpeet olivat samankaltaisia kuin käytännöllisillä, painottuen kuitenkin metsänhoitoon. *Tekijöillä* oli niin ikään kiinnostusta metsänhoitoa kohtaan ja osin käytännön kokemusta. He halusivat lisää hyvin yksityiskohtaista tai ”syvälistä” tietoa.

”...Mut et kyl sen asian suhteen, sen puun kasvamisen taikka itseasias metsänä olemisen, ni siihen, siihen asiaan varmasti täytyy ruveta opiskelemaan jossain vaihees jotain.” (mies, 37 vuotta)

Taloudellisen neuvonnan tarvetta koettiin verotukseen, metsäomaisuuden siirtoon, puukauppaan sekä metsänhoidon kuluihin liittyvissä kysymyksissä.

”Siis kyllä varmaan niinhinkin että jos aattelee, et kuinka paljon kustannuksia tulee siit hoitamisesta ja mikä on sit se oletettava tuotto ja niinku mimmosia vaihtoehtoja sellaseen on ja mimmosia mahdollisesti et jos ne on just ne hetkelliset kustannukset kauheen suuria ja niinku ehkä sit se tuotto tulee vasta vähän myöhemmin ja muuta. Et miten siinä sit, onks jotain erityislainoja tai muuta miten niinku tämmöset sellaset on kaikki vähän hakusessa. Ja itse asiassa on tavallaan varmaan pääomatuloa, tai on tietenkin jos tämmöset myyntitulot ja muut että muuten niinkun kaikki on suuri musta aukko.” (nainen, 36 vuotta)

Lähes kaikki haastatellut tunsivat metsänhoitoyhdistyksen ainakin nimeltä. He myös mainitsivat sen usein oma-aloitteisesti yhtenä tietolähteenään ja metsänomistajia avustavana tahona. Metsäsuunnitelma oli joko entuudestaan tuttu tai suunnitelman kuvailun myötä enemmistö tulevista metsänomistajista muisteli, että sellainen vanhempien tilalle olisi tehty. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta tulevat omistajat pitivät metsäsuunnitelmaa hyvänä työkaluna ja oppaana myös omaa metsänomistustaan ajatellen, ainakin omistuksen alkuvaiheissa.

”Se [metsäsuunnitelma] varmaan olis ihan hyvä, et mä oletan et ainaki silloin ku se joku mies kävi mejän kaa, se sen teki osittain sitte, et sen pohjalta. Kyl se varmaan ois just sellanen et sit ne on paperilla ja sit sä voit sieltä kattella et mitä pitikään tehdä.” (nainen, 27 vuotta)

Metsäsuunnitelman tuttuudesta huolimatta metsäkeskus mainittiin haastateltavien aloitteesta vain kahdesti. Metsäsuunnitelman uskottiinkin olevan metsänhoitoyhdistysten tarjoama palvelumuoto. Yhdysvalloissa Kendra ja Hull (2005) totesivat uusien metsänomistajien olevan epävarmoja siitä, voiko metsäammattilaisten neuvoihin ja ohjeisiin luottaa. Tässä tutkimuksessa haastateltujen tulevien metsänomistajien keskuudessa oli luottamusta metsäammattilaisten neuvontaan ja palvelun laatuun, kuten myös yleiseen metsänhoidon hyvään tasoon Suomessa. Karppinen (2005) on myös todennut metsänhoitoyhdistysten ammattimiesten nauttivan metsänomistajien keskuudessa luottamusta. Haastatelluista suurinta kritiikkiä esittivät itse metsiä hoitavat henkilöt, joiden mielestä yleiset metsänhoitosuositukset ohjaavat metsien käyttöä liiaksi ”tehometsätalouden” suuntaan. Toisaalta myös heillä saattoi olla metsäsuunnitelma, jonka mukaan hoitotoimet suunniteltiin. Ammattilaisten näkemystä arvostettiin, vaikka oma tietämys oli huomattava.

”...Onha se [avohakkuu] ruman näköstä touhua, mut kyl lähän sille tarkoitus on olemassa. Mä nyt uskon niinku et toi metsänhoito tässä maassa on aika vastuullista. Pitäähän sitä puuta kuitenkin olla. ...” (nainen, 27 vuotta)

Omat vanhemmat olivat vielä monelle ensisijainen tietolähde metsien käsittelyä ja hoitoa koskevissa asioissa. Tämä on ymmärrettävää, sillä haastatte-

luhetkellä metsät olivat vielä vanhempien omistuksessa. Perheen merkitys tietolähteenä korostui myös Mäkijärven (2009) tutkimuksessa tilalta koulun jälkeen lähtevien nuorten keskuudessa.

Sukulaiset ja tuttavat mainittiin myös tietolähteenä, jos he olivat metsäalan ammattilaisia tai metsää äskettäin perineitä. Haastatelluilla ei yleensä ollut omakohtaista kokemusta puun myynnistä, joten suurten metsäyhtiöiden tarjoamat palvelut olivat tuntemattomia. Ostajan rooli tietolähteenä nousi esiin kahdessa haastattelussa. Ostajalta odotettiin neuvoja hyvin konkreettisiin, lähinnä puukauppaan liittyviin kysymyksiin.

Mieluisimmat tiedonhankintatavat olivat henkilökohtainen neuvonta ja internetsivustot. Internetin suosio näyttäisi selvästi lisääntyneen viime aikoina (vrt. Karppinen ym. 2002). Internetin käyttö kasvaneen myös tulevaisuudessa metsänomistuksen siirtyessä sukupolvelle, jolle tietokone on arkinen työkalu. Tiedonhaun voi helposti aloittaa verkosta ilman perustietojakin. Lisätietoa voi hakea, kuten aikaisemminkin, metsänhoitoyhdistyksiltä henkilökohtaisen neuvonnan kautta tai tutustumalla metsäalan julkaisuihin ja osallistumalla koulutustilaisuuksiin.

Pankkien ja vakuutusyhtiöiden metsäpalvelut olivat melko tuntemattomia enemmistölle haastatelluista. Valtaosa tosin tiesi, että metsän voi vakuuttaa erilaisten tuhojen varalta. Pankkien palveluita arvioi vain muutama haastateltava. Pankkipalveluista tunnettiin metsäpalveluiden oston luottaminen, metsän lunastuksen rahoittaminen sekä metsäomaisuuden kelpoisuus lainojen vakuudeksi.

4.4.2 Omatoimisuus ja työpalvelujen tarve

Vaikka haastatellut poikkesivat toisistaan selvästi käytännön tiedoiltaan ja halukkuudeltaan itse hoitaa metsiään, hoidettua metsää pidettiin yleisesti tavoitteena. *Tietämättömät* eivät tosin osanneet ottaa kantaa asiaan. Uusien metsänomistajien on Yhdysvalloissakin todettu arvostavan hoidettua metsää, vaikka virkistysarvot ovat heille tärkeämpiä kuin kauemmin metsänsä omistaneille (Newman ym. 1996, Kendra ja Hull 2005).

Hoidetun metsän arvostus viittaisi siihen, että työpalveluja tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessa.

Tekijät tosin aikoivat tehdä itse paljon metsätöitä. Myös *harrastajat* katsoivat selviävänsä itse ainakin osasta metsiensä työtarpeita, vaikka metsätöitä olikin tarkoitus tehdä lähinnä oman kiinnostuksen mukaan. Etenkin kauempana metsätilasta asuvien harrastajien omatoimisuus voi aikeista huolimatta jäädä vähäiseksi. *Tietämättömiä* lukuun ottamatta kaikki uskoivat ainakin kokeilevansa kevyimpiä töitä kuten istutusta. On kuitenkin todennäköistä, että metsänomistajien omatoimisuus metsänhoidossa vähenee selvästi jatkossa (Koho ym. 2004). Itse metsätyöt tekevien ja ne muilla teettävien välillä oli näkemuseroja sen suhteen, kuinka siistiä jälkeä ulkopuoliset työntekijät metsissä saavat aikaan.

"...Siinähan se on yleensä aina sit ku mettäkone tulee, se on sen näkönenki sen jälkeen, on käyty. Toiset tekkee sen siistimmin ja toiset tekkee vähän karummin." (mies, 31 vuotta)

"Käsittäkseni nykykustannustasolla ja nykyisillä hoitokoneilla, mitkä ne on kohtuu kevyitä koneita, että niillä päästään siellä metsässä kulkemaan ilman et siel tuhotaan sitä metsän pintaa, ni se on... järkevin tapa hoitaa sitä. Se on tottakai, isompaa tukkipuuhakkuuseen." (mies, 35 vuotta)

Puun ostajan ja korjaajan valintaan vaikutti valtaosan haastatelluista mielestä eniten puun hinta. Kaksi haastateltavaa kuitenkin aikoi suosia paikallista pienyrittäjää. Suurimpiin metsäyhtiöihin luotettiin puukaupan yhteydessä, mutta niiden tarjoamia muita palveluja kohtaan oltiin epäluuloisia. Kukaan ei uskonut tekevänsä sopimusta metsänhoitopalveluista metsäyhtiön kanssa. Vastaavaa valtakirjasopimusta metsänhoitoyhdistyksen kanssa pidettiin sen sijaan hyvänä vaihtoehtona. Metsäyhtiöiden kiinnostusta pieniä metsälöitä kohtaan epäiltiin. Eräällä haastatellulla oli mielikuva pienestä vapaaehtoisuuteen perustuvasta metsänhoitoyhdistyksestä, jonka huomaa metsät mieluummin jätettäisiin kuin teollisuusyrityksen hoitoon.

"[...] metsäteollisuus, ni tulee mielikuva et kauheet koneet... Jotenki se tuntuu vähän niinku, rankemmalta päättökseltä verrattaen siihen et joku pieni yhdistys hoitais lempeämmin..." (nainen, 29 vuotta)

5 Tulosten tarkastelu

Tutkimusten mukaan suomalaisten arvot ovat hyvin pysyviä (esim. Puohiniemi 2002, Haikonen ja Kiljunen 2003). Ympäristöarvot ovat suomalaisille merkityksellisiä, mutta eivät tärkeimpiä arvoja. Tulevat metsänomistajat muistuttivat arvoiltaan muuta väestöä. Ainoastaan universalismin kohdalla oli eroa. Universalismi, joka sisältää sellaisia luontoon liittyviä arvoja kuin luonnon ja taiteiden kauneus ja luonnon suojeleminen, oli tärkeysjärjestyksessä huomattavasti alhaisemmalla sijalla tulevien metsänomistajien keskuudessa. Monet haastatelluista kuitenkin kertoivat ympäristön ja metsän kauneuden olevan heille tärkeä asia. Vaikka universalismi onkin yhteydessä ympäristöarvojen kanssa (Puohiniemi 1995), se sisältää monia muita arvoja (liite 2). Tulevat metsänomistajat eivät myöskään kokeneet metsien käsittelyä ympäristön kannalta negatiivisena asiana; hyvän hoidon katsottiin parantavan myös metsän virkistyskäyttömahdollisuuksia. Puohiniemen (2006) koko väestössä havaitsema arvokonflikti universalismin ja vallan välillä ilmeni selvimmin tietämättömien ryhmässä. Tietämättömät poikkeivatkin arvoiltaan eniten muista tulevaisuuden metsänomistajista.

Ero ympäristöarvojen, ja universalismin, arvotuksessa tulevien metsänomistajien ja väestön välillä ei ole yllättävä. Karppinen ja Hänninen (2000) toteivat metsänomistajien asenteiden eroavan muiden suomalaisten asenteista metsien käytön suhteen. Metsänomistajat kannattivat metsien taloudellista hyödyntämistä luonnonsuojelun kustannuksella selvästi enemmän kuin väestö keskimäärin. Tutkimuksessa henkilöt luokiteltiin sen mukaan, kuuluivatko he metsien talouskäytön vai metsänsuojelun kannattajiin toisen käyttömuodon kustannuksella, kannattivatko he molempia vai olivatko välinpitämättömiä asian suhteen. Metsien talouskäytön kannattajiin kuulumisen todennäköisyyttä lisäsivät miessukupuoli, yli kolmenkymmenen vuoden ikä, korkea koulutus, asuminen Etelä-Suomessa (Oulun läänin eteläpuolella) sekä metsänomistus.

Tutkimuksessa tunnistettiin viisi metsänomistuksen tavoiteryhmää: virkistäytyjät, tekijät, käytännölliset, harrastajat sekä tietämättömät. Samankaltaisia tavoiteryhmiä on metsänomistajatutkimuksissa

havaittu aikaisemminkin (Kuuluvainen ym. 1996, Karppinen ym. 2002, Favada ym. 2009). On huomattava, että tässä tutkimuksessa kuvattu omistajatyypologia poikkeaa jonkin verran aiemmin esitetyistä. Tyypit eivät myöskään ole täysin toisensa pois-sulkevia, ne saattavat sisältää osin samoja piirteitä. Kvantitatiivisissa, monimuuttujaiseen analyysiin perustuvissa ryhmittelyissä onkin usein helpompi vaatia ryhmien sisäistä samanlaisuutta ja korostaa ryhmien välisiä eroja.

Metsänomistukseen liittyvien tavoitteiden voidaan olettaa tulevaisuudessakin pysyvän paljolti samanlaisina, vaikka esimerkiksi hiilensidontaan tai bioenergiaan liittyvät näkökohdat voivat korostua. Suurimmat muutokset metsänomistajien tavoitteissa liittyvät todennäköisesti erilaisten tavoitteiden tärkeyteen, so. eri tavoiteryhmiin osuuksiin. Arvioita tavoiteryhmiin suhteellisesta osuudesta ei laadullisen tutkimusaineiston perusteella voi kuitenkaan tehdä. On ilmeistä, että puuntuotannon ulkopuolisten tavoitteiden merkitys korostuu. Mikäli näin käy ja virkistäytyjien ja tietämättömien osuus metsänomistajakunnassa lisääntyy ja jos oletetaan em. ryhmien hakkuukäyttötymisen muistuttavan virkistyskäyttäjien ja epätietoisien käyttäytymistä (Favada ym. 2009), puun tarjonta saattaa tulevaisuudessa heiketä.

Tutkimusten mukaan tavoitteilla on vaikutusta metsien hoitoon (Hänninen ym. 2001), mutta esimerkiksi virkistystavoitteiden korostuminen ei näyttäisi heikentävän metsien hoidon tasoa. Päinvastoin virkistyskäyttötavoitteiden korostuminen on todettu lisäävän esimerkiksi nuoren metsän hoitoa (Ovas-kainen ym. 2006). Metsänhoitotyöt ovat terveellistä liikuntaa ja hoidettua nuorta metsää pidetään usein maisemallisesti ja kulkuominaisuuksiltaan hyvänä. Myös tämän tutkimuksen tulokset tukevat edellä kuvattua käsitystä. Virkistysarvojen vaaliminen ei siten välttämättä tarkoita metsien suojelua, vaan se voi edellyttää metsänhoitotöiden tekemistä.

Metsänomistajien itse tekemän työmäärän on arvioitu vähenevän tulevaisuudessa. Monet tulevat metsänomistajat uskoivat kuitenkin tekevänsä ainakin kevyimpiä metsätöitä oman perheen voimin. Helpoimmisakin työlajeissa vaaditaan jonkin verran osaamista ja ennen kaikkea aikaa tehdä töitä itse (Koho ym. 2004). Onkin todennäköistä, että erilaisten metsätöiden palvelujen tarve kasvaa tulevaisuudessa.

Kendran ja Hullin (2005) mukaan Yhdysvalloissa uudet metsänomistajat suhtautuvat epäluuloisesti metsäammattilaisten neuvoihin. Suomessa vastaavaa kehitystä ei ole havaittavissa, vaikka osa tulevasta metsänomistajista suhtautuikin kielteisesti avohakkuisiin. Omasta metsästä haluttiin huolehtia ja metsäammattilaisiin luotettiin. Hoidolla ja metsän kunnossapidolla tarkoitettiin ensisijaisesti puuntuotantoa tukevaa käsittelymallia.

Karpisen (2005) mukaan nykyiset metsänomistajat kuuntelevat ja noudattavat hyvin metsäammattilaisten neuvoja. Metsäpolitiikan kannalta on tärkeää, että myös tulevat metsänomistajat näyttävät luottavan metsäammattilaisten asiantuntemukseen. Tietämättömienkin keskuudessa oli luottamusta metsäammattilaisiin: apua saataisiin, kun sen aika koittaa. Kasvava virkistäytyjien ja ennen kaikkea tietämättömien joukko on kuitenkin ensin tavoitettava. Uudet metsänomistajat kaipasivat henkilökohtaista neuvontaa, mutta pitivät internetpalveluja myös hyvänä tietolähteenä.

Metsänomistuksen tavoitteiden ja arvojen välillä näyttäisi olevan yhteys. Schwartzin arvomittaria soveltaen havaittiin arvoeroja tulevien metsänomistajien tavoitetyyppien välillä. Jatkossa onkin syytä mitata metsänomistajien arvoja esimerkiksi Schwartzin teorian mukaisesti valtakunnallisten lomakekyselyjen yhteydessä. Tämä mahdollistaisi metsänomistajien arvojen ja tavoitteiden muutoksen ennakoinnin yhteiskunnassa tapahtuvan arvomuutoksen perusteella.

On huomattava, että tutkimusaineiston keruutaan liittyy eräs rajoite. Tulevien metsänomistajien tavoittamiseksi jouduttiin turvautumaan nykyisten omistajien, heidän vanhempiansa apuun. Tämä on voinut vaikuttaa haastateltavien valikoitumiseen. On kuitenkin todennäköistä, että havaitut tavoiteryhmit kuvaavat tulevaa metsänomistajakuntaa. Metsiin liittyvien tavoitteiden kirjo saattaa kuitenkin entisestään laajentua.

Tulevilla metsänomistajilla on positiivinen näkemys metsänhoidon tulevaisuudesta sekä usko siihen, että metsäomaisuudesta tullaan pitämään huolta. Eräs kaupunkilainen kiteyttää näkemyksensä seuraavasti:

”[En] huolta Suomen metsien puolesta tuntis, niinkun mun mielestä mun ikäset, vaikka enää ei täs maalla asuta

ja ei olla sille niinku päivittäin kontaktissa luonnon tai metsien kanssa ni, suomalaiset on kuitenkin jotenki... se o jossain tuol takaraivossa, semmonen niinkun metsäkansa. Ja tää menee, tai tulee se semmonen tarttumapinta just siihen et siin metsän omistamisella on isompi arvo kun jossain muussa, et se on niinku kiva et on jotenkin kontaktissa [luontoon].” (mies, 26 vuotta)

Kiitokset

Tutkimus on osa Metsäntutkimuslaitoksen hanketta Perhemetsätalous ja metsäpolitiikka. Kirjoittajat ovat kiitollisia Metsämiesten Säätiöltä saamastaan taloudellisesta tuesta. Jari Kuuluvainen, Harri Hänninen ja Esa-Jussi Viitala sekä kolme tuntematonta arvioijaa tekivät käsikirjoitukseen useita parannusehdotuksia. Siitä heille kiitokset.

Kirjallisuus

- Ahponen, P. & Järvelä, M. 1983. Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisten elämäntavan muutos. WSOY. 324 s.
- Butler, B.J. 2008. Family forest owners of the United States, 2006. Gen. Tech. Rep. NRS-27. Newtown Square, PA: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Northern Research Station. 72 s.
- & Leatherberry, E.C. 2004. America's family forest owners. *Journal of Forestry* 102(7): 4-9.
- Donnay, J.S., Kilgore, M.A. & Snyder, S.A. 2005. A look at past and present forest landowner preferences and intentions in northern Minnesota. University of Minnesota, Department of Forest Resources, Staff paper series 184. 79 s.
- Eskola, J. & Suoranta J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Vastapaino. 268 s.
- Favada, I.M., Karpainen, H., Kuuluvainen, J., Mikkola, J. & Stavness, C. 2009. Effects of timber prices, ownership objectives, and owner characteristics on timber supply. *Forest Science* 55(6): 512–523.
- Haikonen, J. & Kiljunen, P. 2003. Mitä mieltä suomalainen? EVAn asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984–2003. Yliopistopaino. 426 s.
- Harstela, P., Kettunen, J., Kiljunen, N. & Meristö, T. 2001. Normitaloudesta yrittäjyyteen. Puuntuotannon tulevaisuus Suomessa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 819. 69 s.
- Helkama, K. 1999. Recherches récentes sur les valeurs. Julkaisussa: Doise, W., Dubois, N. & Beauvois, J.-L. (toim.). *La construction sociale de la personne*. Presses Universitaires de Grenoble. s. 61–73.
- Hetemäki, L., Harstela, P., Hynynen, J., Ilvesniemi, H. & Uusivuori J. (toim.). 2006. Suomen metsiin perustuva hyvinvointi 2015. Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja 26. 250 s.
- Hirsjärvi S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. 213 s.
- Hänninen, H. & Karpainen, H. 2010. Yksityismetsänomistajat puntarissa. Julkaisussa: Sevola, Y. (toim.). *Metsä, talous, yhteiskunta. Katsauksia metsäekonomiseen tutkimukseen*. Metlan työraportteja 145: 55–67.
- & Ripatti, P. 2007. Uudet metsänomistajat. TTS tutkimuksen tiedote, Luonnonvara-ala: metsä 707. 4 s.
- , Karpainen, H., Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 2001. Metsänomistajan uudistamiskäyttäytyminen. *Metsätieteen aikakauskirja* 4/2001: 615–629.
- , Karpainen, H. & Suihkonen, V. 2007. Yksityismetsien puunmyyntitulojen alueittainen jakautuminen. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2007: 267–278.
- Järveläinen, V.-P. 1978. Yksityismetsätalouden seuranta. Metsälöötökseen perustuvan tietojärjestelmän kokeilu. *Folia Forestalia* 354. 55 s.
- Karpainen, H. 2000. Forest values and the objectives of forest ownership. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 757. 55 s.
- 2005. Forest owners' choice of reforestation method: an application of the theory of planned behavior. *Forest Policy and Economics* 7(3): 393–409.
- & Ahlberg, M. 2008. Metsänomistajakunnan rakenne 2020: yleiseen väestömuutokseen perustuvat ennustemallit. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2008: 17–32.
- & Hänninen, H. 2000. Forest conservation and economic utilization: Public attitudes in Finland. *Journal of Forest Economics* 6(1): 55–79.
- , Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 852. 83 s.
- Kendra, A. & Hull, R.B. 2005. Motivations and behaviors of new forest owners in Virginia. *Forest Science* 51(2): 142–154.
- Koho, R., Hänninen, H., Karpainen, H. & Ovaskainen,

- V. 2004. Omatoimisuus metsätaloudessa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 912. 41 s.
- Kuuluvainen, J., Karppinen H. & Ovaskainen V. 1996. Landowner objectives and nonindustrial private timber supply. *Forest Science* 42(3): 300–309.
- Lindeman, M. & Verkasalo, M. 2005. Measuring values with the Short Schwartz's Value Survey. *Journal of Personality Assessment* 85(2): 170–178.
- Lonkila, M. & Silvennoinen, J. 2002. Laadullinen tekstianalyysi atlas.ti 4.2. -ohjelmalla. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen monisteita 63.
- Mason, J. 1997. *Qualitative researching*. 2nd ed. Sage, London. 180 s.
- Mäkijärvi, L. 2009. Nuorten suhtautuminen metsiin ja metsien käyttöön tulevaisuuden metsänomistajina ja päätöksentekijöinä. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita 117. 29 s.
- Newman, D.H., Aronow, M.E., Harris Jr., T.G. & Macheski, G. 1996. Changes in timberland ownership characteristics in Georgia. Julkaisussa: Baughman, M. & Goodman, N. (toim.). *Proceedings: Symposium on Non-Industrial Private Forests: Learning from the Past, Prospects for the Future*. Extension Special Programs, Minnesota Extension Service. s. 214–221.
- Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). 1994. Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. 122 s +liitt.
- , Hänninen, H., Mikkola, J. & Lehtonen, E. 2006. Cost-sharing and private timber stand improvements: a two-step estimation approach. *Forest Science* 52(1): 44–54.
- Puohiniemi, M. 1993. Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Analyysi väestön ja vaikuttajien näkemyksistä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5. Tilastokeskus tutkimuksia 202. 100 s.
- 1995. Values, consumer attitudes and behaviour – an application of Schwartz's value theory to the analysis of consumer behaviour and attitudes in two national samples. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 3/1995. 159 s.
- 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Limor. 373 s.
- 2006. Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Limor. 339 s.
- Rantala, T., Hakkarainen, J., Karppinen, H. & Korhonen-Salapuro, P. 2006. Metsien käytön sosiaalisen kestävyuden tulevaisuuden haasteet. Julkaisussa: Saastamoinen, O., Donner-Amnell, J. & Rantala, T. (toim.). *Näkökulmia metsäalan sosiaaliseen kestävyteen ja sen tulevaisuuteen*. Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta, tiedonantoja 168. s. 11–52.
- Rickenbach, M., Zeuli, K. & Sturgess-Cleek, E. 2005. Despite failure: the emerge of "new" forest owners in private forest policy in Wisconsin, USA. *Scandinavian Journal of Forest Research* 20(6): 503–513.
- Ripatti, P. 2006. Yksityismetsänomistuksen rakenne ja rakennemuutos 2000-luvulla. Työtehoseuran metsätiedote 2/2006 (696). 4 s.
- Rokeach, M. 1973. *The nature of human values*. The Free Press, New York. 438 s.
- Rummukainen, A., Heikkilä, J., Sikanen, L., Aarnio, J., Mäkinen, P. & Tahvanainen, T. 2003. Puunhankinnan tienviitat – Tutkimustarpeet muuttuvassa toimintaympäristössä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 896. 80 s.
- Rämö, A.-K. & Toivonen, R. 2009. Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aikomukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja 216. 182 s.
- Saaränen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Verkkojulkaisu]. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> [Viitattu 24.9.2008]
- Schwartz, S.H. 1992. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Julkaisussa: Zanna, M.P. (toim.). *Advances in experimental social psychology* vol. 25. Academic Press, San Diego. s. 1–65.
- & Bilsky, W. 1990. Toward a theory of the universal content and structure of values: extensions and cross-cultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology*. 58(5): 878–891.
- Verkasalo, M. 1996. Values – desired or desirable? Helsingin yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia 17. 37 s. + liitt.

45 viitettä

Liite I. Haastattelun teemarunko.

Tausta

Tulevan omistajan tausta

- ikä
- sukupuoli
- koulutus
- ammatti
- sisarusten määrä, omat lapset
- asuinpaikka: lapsuudessa ja nykyään

Metsäympäristö

Metsäkokemukset

- millainen mielikuva metsästä
- aiemmat kokemukset metsästä: milloin ja miksi metsään mennään ja mitä siellä tehdään
- metsän merkitys asuinympäristössä

Suojelu

- metsien suojelun tarve
- suojelun keinot

Metsien käsittely

- millaisia töitä metsissä tehdään
- hakkuut
- metsänhoito: uudistamismenetelmät, maanmuokkaus ym.
- metsien käsittelyn hyväksyttävyys

Oma metsä/perittävä tila

Suhde suvun metsätilaan

- suhde tilaan: mummola, lapsuuden koti
- mitä tilalla on: metsät, pellot, rakennukset
- miten tila on muuttunut ja muutoksen suunta: maisema, metsät
- suhtautuminen tilan sijaintikuntaan ja kunnan piirteet: väestö, elinvoimaisuus, maisema
- asuminen/osa-aikainen asuminen tilalla tulevaisuudessa

Metsätilan siirtyminen

- metsälön koko ja perittävä osuus
- saantotapa (osto, perintö, lahja) ja todennäköinen saanto-aika

Tavoitteet omalle metsänomistukselle

- puunmyyntitulot
- taloudellinen turvallisuus
- sijoituskohde
- virkistys ja vapaa-aika: metsästys, marjastus ym.
- tunnearvot
- luonnon ja maiseman suojelu

Metsänkäyttö tulevaisuudessa

- aikooko tehdä hakkuita, millaisia (uudistushakkuu, harvennushakkuu)
- metsien suojelu, onko harkinnut suojelua (koko tila, osa metsistä)
- onko metsässä henkilökohtaisesti tärkeitä paikkoja, joita ei aiota hakata
- onko metsä tärkeä oman virkistykseen kannalta, miten
- omatoimisuus metsätoissa: kiinnostus, osaaminen, kurssit

Pellon omistuksen tavoitteet (jos tilalla peltoja)

- viljely
- vuokraus
- metsitys
- myynti

Metsäneuvonta ja palvelutarpeet

Tiedon tarve

- yleinen metsätieto
- metsänomistajan velvollisuudet
- taloudellinen neuvonta: hakkuiden ajoitus, verotus, sijoitus
- metsänhoitotyöt: mitä ja milloin
- neuvonnan muoto: henkilökohtainen, tiedotteet ja esitteet, ammattilehdet, sanomalehdet, yleisötilaisuudet, TV, kirjat, koulutustilaisuudet, kurssit, radio, videot, internet
- metsäsuunnitelma

Palvelut

- valtakirjat
- ostosopimukset
- metsätöiden suorittaminen: hakkuut, metsänhoito

Metsäneuvonnan ja palveluiden tarjoajat

- metsäkeskus, metsänhoitoyhdistys
- metsäalan yritykset: suuryritykset, palveluyritykset
- pankit ja vakuutusyhtiöt
- mieluisin ja luotettavin taho

Metsäasioiden hoito

- vanhempien tuella
 - metsänhoitoyhdistyksen hoitoon
 - metsäyhtiön kanssa sopimus
-

Liite 2. Schwartzin lyhyt arvokyselylomake, SSVS. Lähde: Lindeman ja Verkasalo 2005.

Schwartzin lyhyt arvokysely, SSVS							
Miten tärkeitä seuraavat arvot ovat sinulle?							
Ympyröi mieleisesi vaihtoehto. Käytä myös asteikon ääripäitä.							
	ei						hyvin
	tärkeä		tärkeä				tärkeä
VALTA (mm. muiden hallitseminen, arvovalta, yhteiskunnallinen valta, varakkuus)	0	1	2	3	4	5	6
SUORIUTUMINEN (mm. menestys, kyvykkyys, kunnianhimo, työteliäisyys, tavoitteiden saavuttaminen, vaikutusvalta ihmisiin ja tapahtumiin)	0	1	2	3	4	5	6
MIELIHYVÄ (mm. mielihalujen tyydyttäminen, itsensä hemmottelu, elämästä nauttiminen)	0	1	2	3	4	5	6
VIRIKKEISYYS (mm. seikkailut, riskien otto, monipuolinen ja jännittävä elämä)	0	1	2	3	4	5	6
ITSEOHJAUTUVUUS (mm. luovuus, vapaus, uteliaisuus, riippumattomuus, omien tavoitteiden valitseminen)	0	1	2	3	4	5	6
UNIVERSALISMI (mm. laajakatseisuus, luonnon ja taiteiden kauneus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, maailmanrauha, tasa-arvo, kypsä elämänyymmärrys, luonnon suojeleminen)	0	1	2	3	4	5	6
HYVÄNTAHTOISUUS (mm. auttavaisuus, rehellisyys, anteeksiantavaisuus, uskollisuus, luotettavuus, ystävyys)	0	1	2	3	4	5	6
PERINTEET (mm. perinnäistapojen kunnioitus, nöyryys, oman elämänosansa hyväksyminen, uskoon pitäytyminen, kohtuullisuus, maltillisuus)	0	1	2	3	4	5	6
YHDENMUKAISUUS (mm. tottelevaisuus, vanhempien ihmisten kunnioittaminen, itsekuuri, kohteliaisuus)	0	1	2	3	4	5	6
TURVALLISUUS (mm. kansallinen turvallisuus, perheen turvallisuus, yhteiskunnallinen järjestys, siisteys, palvelusten vastavuoroisuus)	0	1	2	3	4	5	6